

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ศึกษาการบรรลุธรรมของอุบาลีเถระ
 ผู้วิจัย : พระครูศรีภานุวิสุทธิคุณ (บุญโชติ อาภากรโธ, ศรีโณมงาม)
 ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (วิปัสสนาภาวนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหาสุรชัย วราสโภ (บุรณะวังศิลา), ป.ธ.๗, พธ.บ., M.A., Ph.D.
 (Vedic Studies)
 : ผศ. ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี, ป.ธ.๙, พธ.บ., ศศ.ม., Ph.D. (Philosophy &
 Religion)

วันสำเร็จการศึกษา : ๓๑/มีนาคม/๒๕๕๘

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ เพื่อการศึกษาการบรรลุธรรมในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท เพื่อศึกษาแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุธรรมในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท และเพื่อศึกษาประวัติการสั่งสมบารมีและการบรรลุธรรมของพระอุบาลีเถระ โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา คัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค เอกสารทางวิชาการ และตำราอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาเรียบเรียง บรรยายเชิงพรรณนา ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ เปรียบเทียบและทำการสรุปผล

จากการศึกษาพบว่า การบรรลุธรรม คือ การเกิดปัญญา เห็นแจ้งอริยสัจ ๔ ขั้นสูงสุดคือ บรรลุวิชา ๓ เข้าถึงกระแสแห่งธรรมที่เป็นไปตามลำดับขั้นตอน จนสามารถบรรลุถึงโลกุตตรธรรม ๙ คือ มรรค ๔ ผล ๕ นิพพาน ๑ สำเร็จเป็นพระอริยบุคคล ระดับต่าง ๆ ดังนี้ พระโสดาบันละสังโยชน์ได้ ๓ อย่างข้างต้นมีสัkkายทิฐิ วิจิกิจฉาและสัลลพตปราคาสให้หมดสิ้นไป พระสกทาคามีละสังโยชน์ ๓ อย่างข้างต้นให้หมดสิ้นไป และยังทำกามราคะ ปฏิกขะ ให้เบาบางลง พระอนาคามีละสังโยชน์ ๓ อย่างข้างต้นได้ และละกามราคะ ปฏิกขะ ได้อีกด้วย ส่วนพระอริยบุคคลขั้นสูงสุด คือ พระอรหันต์ละสังโยชน์ได้ ๑๐ อย่าง คือ สัkkายทิฐิ วิจิกิจฉา สัลลพตปราคาส กามราคะ ปฏิกขะ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะและอวิชชาโดยสิ้นเชิง

จากการศึกษาแนวทางปฏิบัติเพื่อบรรลุธรรมในคัมภีร์พระพุทธานุศาสนเถรวาท พบว่า มีแนวทางในการเจริญวิปัสสนา ๒ แบบ คือ สมถยานิกะ และวิปัสสนายานิกะ ในคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรค แสดงการหลักการปฏิบัติเพื่อให้แจ้งซึ่งพระอรหันต์ ด้วยมรรคใดมรรคหนึ่ง ใน ๔ แบบนี้ คือ ๑. สมถปุพพังคมนัย เจริญสมถะนำหน้าวิปัสสนา ๒. วิปัสสนาปุพพังคมนัย เจริญวิปัสสนาล้วน ๆ ๓. ยุคินทระนัย เจริญสมถะและวิปัสสนาควบคู่กันไป ๔. อัมมุตถัจจนัย เจริญวิปัสสนาละความฟุ้งซ่านภายใน ในคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคจะแสดงแนวทางการเจริญวิปัสสนาไว้ ๔ แบบ เมื่อศึกษา

ในคัมภีร์อรรถกถา มโนรธปุรณีและอังคุตตรฎีกา สารัตถมัญชุสาพบว่า สงเคราะห์แบบที่ ๓ และแบบที่ ๔ เข้าใน ๒ แบบข้างต้น

ในส่วนประวัติและการสังสมบารมีพบว่า พระอุบาลีเถระนั้น ชื่อเดิมคือ อุบาลี เกิดในเรือนของช่างกลบของกษัตริย์ในนครกบิลพัสดุ์ ครั้นเจริญวัยแล้วได้รับพระราชทานแต่งตั้งให้เป็นนายภูษามาลาประจำพระองค์ ในเวลาต่อมาได้บวชติดตามพระโอรสของศากยกษัตริย์ ๕ พระองค์ คือ ภัททิยะ อนุรุธะ อานันทะ ภาคุ กิมพิละ พร้อมด้วยพระโอรสของโกลิยกษัตริย์อีก ๑ พระองค์ คือ เทวทัต เมื่อคราวออกผนวช เมื่อบวชแล้วได้เรียนกัมมัฏฐานในสำนักพระศาสดา และพระศาสดาทรงสอนพระวินัยปิฎกทั้งสิ้น แก่พระอุบาลีนั้นด้วยพระองค์เอง

ในการศึกษาแนวทางการปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรม พบว่า พระอุบาลีเถระ ได้เจริญวิปัสสนาโดยการกำหนดวิปัสสนาล้วน ๆ แบบวิปัสสนาบุพพังคมนัย ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ ในเวลาต่อมา เพราะความที่ท่านเป็นผู้ทรงจำ และชำนาญในพระวินัย พระพุทธเจ้าทรงตั้งท่านไว้ในฐานะที่เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ผู้เป็นเอตทัคคะทางพระวินัย

Thesis Title : A Study of Enlightenment of Ubālithera
Researcher : Phrakru Sribhavanavisuddhigun (Boonjot Ābhākaro)
Degree : Master of Arts (Vipassana Meditation)
Thesis Supervisory Committee
: Phramaha Surachai Varāsabho (Booranawangasila), Pali VII,
B.A., M.A., Ph.D. (Vedic Studies)
: Assist.Prof.Dr. Naddhira Sridee, Pali IX, B.A., M.A., Ph.D.
(Philosophy & Religion)
Date of Graduation : 31/March/2015

Abstract

This thesis is three of objectives; 1) to study of enlightenment in Theravada Buddhist Scriptures, 2) to study of the way of enlightenment in Theravada Buddhist Scriptures, and 3) to study of background of perfections practice and enlightenment of Upāli Thera. It is to study from data of Tipiṭaka: Pāli Canon, Aṭṭhakathā: Commentaries, Tikā: Sub-commentaries, Pakaraṇavisesa-Visuddhimagga, academic documentaries and other related Texts, and it is arranged, descriptive narration, checking by professional, comparison and conclusion.

From the study is found that, enlightenment is the rising of wisdom, seeing the Four Noble Truths (Ariyasacca) in advanced level, which is to attain the Threefold knowledge (Vijjā), to enter into the Dhamma respectively until he can attain the nine supramundane states: the Four Paths, the Four Fruits, and Nibbāna. That is to be Noble One in levels, such as Sotāpanna: one who abandons three Saṃyjana: fetters such personality-view, doubt, and adherence to rules and ritual, Sakadāgāmi: one who abandons the lower fetters in the first three items and it has decreased on sensual lust and repulsion, Anāgāmi: one who abandons the lower fetters in the first three items, and also abandons the sensual lust and the repulsion. The Arahanta: Noble One who can abandon completely the ten fetters; the personality-view, the doubt, the adherence to rules and ritual, the sensual lust and the repulsion, the attachment to realms of form, the attachment to formless realms, the conceit, the restlessness, and the ignorance.

From the study of the way of enlightenment in Theravada Buddhist Scriptures is found that there are two Vipassanā practices, they are, Samathayānika: the quiet-vehicled and Vipassanāyānika: the insight-vehicled. In the Paṭisambhidāmagga Scripture has pointed the principle of practice to be Arahatta by one magga or others in four kinds, 1) Samathabuppaṅgamanaya: the development calm abiding and then insight, 2) Vipassanābuppaṅgamanaya: the development insight only, 3) Yuganaddhanaya: the development calm and insight together, and 4) Dhammuddhaccanaya: the development insight to abandon distraction. In

the Paṭisambhidāmagga Scripture has appeared the development of insight into four kinds. When it is studied the commentary on Monarathapūraṇī and the sub-commentary on Aṅguttara Sāratthamañjūsā is found that the third one and the fourth one are classified into the second one.

The background and perfections practice of Upāli Thera found that his name is Upāli, he was born in the barber's family of the king in Kapilavatthu. When he grew up he got promotion of the costumier for six princes. Later, he had ordained to follow the six princes, they are Bhaddiya, Anuruddha, Ānanda, Bhagu, Kimpila, and Devadatta. After ordination, he had practiced meditation in the Buddha's school. The Lord Buddha himself taught the Vinaya (Discipline) to him.

The study of the way of practice for enlightenment is found that Upāli Thera has practice insight meditation by Vipassanā buddhaṅgamanaya: the development insight only until got enlightenment (Arahanta). Later, he was a good remember and knowing the rules of the order, the Lord Buddha elevated him on all monastic rules of discipline and the foremost disciple in keeping Vinaya.